

Висновки. Можна зробити висновок, що функції сім'ї спрямовані на формування і розвиток у дитини ціннісного ставлення до дійсності та реалізується через виховання. Не належне виконання або невиконання сім'єю своїх функцій призводить до виникнення адитивної поведінки дітей в цих сім'ях, тобто деформоване сприйняття соціальної дійсності батьками призводить до відчуження норм, які соціально схвалюються.

Таким чином, існує однозначний зв'язок між дисфункціональною сім'єю і виникненням адитивної поведінки у підлітків, які виховуються в таких сім'ях. При цьому виникнення адикцій вірогідніше в більш дисгармонійному макро та мікросередовищі – суспільство в цілому і безпосереднє соціальне оточення, в першу чергу сім'я.

Список використаних джерел:

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: курс лекцій. Київ: МАУП. 2001. 96 с.
2. Соціальний супровід сімей, які опинилися в складних життєвих обставинах: методичний посібник / І. Д. Зверева та ін. Київ: Держсоцслужба, 2006. 104 с.
3. Трубавіна І. М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. навчальний посібник. Київ: ДЦССМ. 2002. 132 с.

Віктор Сенчук,

*здобувач третього рівня вищої освіти,
спеціальність 231 Соціальна робота,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

Науковий керівник: **Наталія Олексюк,**
*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка*

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ ЇХ СІМЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. Досягнення якісно нового стану сучасного суспільства неможливе без кардинального підвищення рівня соціальної

захищеності усіх його членів. Складність вирішення означеної проблеми в Україні обумовлюється тим, що в період повномасштабної військової агресії росії, реструктуризації економіки, реформування багатьох галузей виробництва і обслуговування населення вкрай складним є визначення змісту соціального захисту усіх категорій населення і особливо – військовослужбовців Збройних Сил України (далі – ЗСУ) та членів їх сімей [6, с. 212].

Соціальний захист військовослужбовців ЗСУ і їх родин ґрунтується на Конституції України та Законах України – «Про соціальні послуги», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», «Про Збройні Сили України», «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо [3, с. 9].

Зазначимо, що проблема соціального захисту військовослужбовців ЗСУ та їх родин перебуває у постійному полі зацікавлення науковців. Так, зміст поняття «соціальний захист» досліджували науковці С. Синчук, М. Туленков, Ю. Шайгородський, Н. Шульга; правове забезпечення соціального захисту вивчали Н. Болотіна, О. Лавріненко, Б. Сташків, І. Ярошенко; діагностику стану та перспектив розвитку системи соціального захисту здійснили О. Гупало, О. Жук, В. Скуратівський; механізми та напрями соціального захисту схарактеризовано в роботах Н. Балтачаєвої, К. Павлюк, О. Степанової, Н. Сушицької; складові соціального захисту військовослужбовців вивчали О. Верба, С. Ненько, С. Пасіка, О. Сайнецький. Поряд з цим, мало вивченими сьогодні все ж залишаються зміст соціального захисту військовослужбовців ЗСУ та їх родин і особливості його здійснення.

Саме тому метою нашого дослідження є виокремлення й аналіз основних аспектів соціального захисту військовослужбовців ЗСУ і членів їх сімей. Вважаємо, що соціальний захист військовослужбовців ЗСУ є обов'язком суспільства, який реалізує держава, з утримання означеної категорії громадян в особливих випадках та особливими засобами за рахунок соціуму, завдяки мережі державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських організацій та релігійних громад.

Виклад основного матеріалу. Реалізація соціального захисту у ЗСУ відбувається через надання військовослужбовцям і членам їх сімей, іншим категоріям, визначеним законами України, соціальної допомоги, пільг, компенсацій згідно з чинним законодавством [1; 7, с. 55]. На жаль, в сучасній системі соціального захисту військовослужбовців ЗСУ і членів їх сімей чітко виділяються такі групи проблем, як: недосконалість нормативно-правової бази щодо реформування системи соціального захисту; необхідність структурних змін у програмах, спрямованих на підвищення адресності соціальної допомоги, в тому числі, за рахунок скасування пільг, наданих багатьом категоріям громадян незалежно від їх матеріального становища, або встановлення там, де можливо, нового порядку надання соціальної допомоги, що базується на перевірці доходів; відсутність взаємоузгодження різних програм соціальної допомоги військовослужбовцям та членам їх сімей – наприклад, програм дитячих допомог, житлових субсидій і соціальної допомоги родинам; складність переходу до єдиної системи грошових трансфертів у рамках мультипрограмної системи соціального захисту населення [3, с. 18-21].

На запобігання загостренню перелічених проблем та їх вирішення спрямовується соціальна політика у ЗСУ, що є складовою частиною політики держави, будується відповідно до чинного законодавства України, визначених державою принципів, стандартів та нормативів. Основним засобом реалізації соціальної політики в ЗСУ є соціальна робота з військовослужбовцями та їх сім'ями, яка поєднує соціальний захист, соціальну підтримку, соціальне обслуговування, адаптаційну роботу й реалізується у сучасній парадигмі надання соціальних послуг [7, с. 57-58].

Виявлено, що соціальна робота з військовослужбовцями ЗСУ та членами їх сімей здійснюється за такими напрямками: соціальним, соціально-психологічним, соціально-педагогічним, соціально-правовим, медико-соціальним, соціально-економічним, матеріальним і соціально-трудоим. Вважаємо, що сьогодні, за прикладом США та ряду інших держав, вкрай необхідними для ЗСУ є також розвиток й реалізація соціокультурного та освітнього напрямів, які забезпечать ефективну адаптацію військовослужбовців до цивільного життя в соціумі, їхнє особистісне зростання та самовдосконалення. Окрім того, не менш актуальними у сучасних умовах стає соціальна робота з суспільством

щодо розробки та реалізації шляхів усвідомлення громадянами країни соціальних проблем військовослужбовців та їхніх сімей, постійний науково-практичний пошук і дієва допомога означеній категорії у розв'язанні їхніх проблем на практиці [2, с. 189-191].

До принципів соціального захисту військовослужбовців ЗСУ та їх родин, відносимо принципи: законності й дотримання прав людини; комплексності і системності використання широкого спектра прийомів та засобів; відкритості й доступності соціальних послуг; забезпечення прозорості та громадського контролю за діяльністю органів, відповідальних за реалізацію соціальної політики у ЗСУ; відповідальності суб'єктів соціальної роботи за дотримання етичних і правових норм; відповідності завдань соціального захисту рівню фінансово-економічного забезпечення [4, с. 152-154].

Реалізація принципів та основних напрямів соціального захисту військовослужбовців та їх сімей здійснюється через: систему гарантованих Конституцією України економічних, соціальних та правових заходів щодо забезпечення особам, які потрапили у складні життєві обставини, умов для подолання цих обставин та можливості рівної участі у житті суспільства; систему обов'язкового соціального страхування та додаткової соціальної допомоги; надання додаткових до соціального страхування послуг у вигляді матеріальної допомоги, соціального обслуговування (надання спеціальними службами та кваліфікованими спеціалістами різних видів послуг для адаптації військовослужбовців ЗСУ і їх родин до оточення й налагодження повноцінного життя у суспільстві) [5, с. 214-216].

Соціальний захист військовослужбовців ЗСУ та їх родин відбувається шляхом запровадження соціально-політичних; нормативно-правових; соціально-економічних та соціально-культурних механізмів, дослідженню яких ми присвятимо подальші наукові пошуки [6, с. 221].

Висновки. Таким чином, цілі соціального захисту військовослужбовців ЗСУ та членів їх сімей полягають у тому, щоб зберегти фізичне та психічне здоров'я означеної категорії осіб, скорегувати їхні особистісні установки, стимулювати їх розвиток і реалізацію у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12> (дата звернення: 20.03.2023).
2. Олексюк Н. С. (2018). Соціальна підтримка військовослужбовців Збройних Сил як важливий напрям соціальної політики у США. *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід: колективна монографія* / За ред. В.Поліщук, Н. Горішна, Г. Слосанська та ін. Тернопіль: Осадца Ю. В. С. 182-196.
3. Олексюк Н. С. (2011). Соціально-педагогічна робота з сім'ями військовослужбовців в умовах реформування Збройних Сил України: монографія. Київ: Видавничий дім «Слово». 304 с.
4. Семигіна Т. В. (2020). Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин та туризму. 275 с.
5. Таран Ю. Я. (2010). Соціальна адаптація колишніх військовослужбовців та членів їх сімей. Досвід роботи недержавних некомерційних організацій. *Праця і соціальні відносини*. № 1. С. 211-217.
6. Трубавіна І. М., Каліна К. Є., Байдала В. В. (2020). До питання про теоретичні основи соціальної роботи з військовослужбовцями (на основі світових і вітчизняних теорій). *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 7 (338). С. 211-224.
7. Шолудько Ю. О. (2018). Соціальний захист військовослужбовців за законодавством України. *Актуальні проблеми сучасного права*. С. 55-68.